

Over mensenland en niemandsland

In het oktobernummer van Samenklank stond een artikel van Martin Koster over het boek 'Mensenland als horizon' van Jan Eerbeek. Dit was aanleiding om met de schrijver hierover nog eens door te praten. In onderstaand artikel enkele gedachten.

Jan Eerbeek heeft zijn boek de titel gegeven: mensenland als horizon. Waarom deze titel?

Jan heeft in zijn pastorale praktijk – hij was jarenlang hoofdpredikant in het gevangeniswezen – mensen ontmoet die tussen wal en schip zijn gevallen. Door allerlei omstandigheden slagen zij er niet in om 'zelfredzaam' te zijn. Binnen de maatschappelijke context worden zij geconfronteerd met bureaucratische structuren, grenzen van hulpverlening. Er ontstaat dan een existentieel gevoel van eenzaamheid en 'onherbergzaamheid'. Jan Eerbeek wil deze kwetsbare mensen juist de helpende hand reiken.

In het boek beschrijft hij zijn ontmoetingen van mens tot mens. Het zit hem in de kleine dingen van het leven. Mensen willen gezien worden; en ging ook niet Jezus om met wat wij randkerkelijken zouden noemen?

Jan is nog steeds actief om mensenland te realiseren, ook al is dit met vallen en opstaan. In het hele land heeft hij mensen die met hem in contact staan en met wie hij de zorgen om het leven deelt.

Wat is de uitwerking van het boek?

Jan benadrukt, dat het niemandsland waarin mensen leven niet een kwestie is van een eigen en bewuste keuze. Door de omstandigheden zijn de mensen niet in staat om zich weerbaar op te stellen. Kijk naar de slachtoffers van het toeslagenschandaal en de dak- en thuislozen. Het gevoel van machteloosheid verlamt mensen om zich weerbaar op te stellen en velen weten niet wat dit kan betekenen. Niemandsland is niet alleen ver weg maar ook om de hoek.

Rol van de kerk

Jan herkent zich in de visie van Jan Hendriks, die in 1999 het boek 'De kerk als herberg' heeft geschreven. De kerk moet de deuren en ramen openen en is een plek voor iedereen, die God op onze weg zet. Wij kunnen niet weggijken en ons verschuilen achter allerlei belemmeringen. Dit beeld is in 2022 wel aan bijstelling toe. Natuurlijk gebeuren er mooie dingen in de kerken, maar er kan meer worden gerealiseerd. De kerk zal de maatschappelijke context moeten analyseren en juist dan zaken aan de kaak stellen. Het individu en de maatschappij zijn aan elkaar gebonden en verbonden. Dit wordt vaak over het hoofd gezien.

Jan vindt dat het een taak van de kerken is om over de problemen van alledag na te denken en in de 'herberg' de mensen van niemandsland een plek te geven en een horizon te schetsen. Wat willen wij dan met elkaar realiseren?

De Mussenhof

De Mussenhof zou een mooie straatnaam kunnen zijn. Jan Eerbeek is een praktisch mens en wil de handen uit de mouwen steken. De Mussenhof is de naam van de boerderij in Drenthe waar Jan en Irene vele jaren hebben gewoond, naast hun huis in de Tomatenstraat in Den Haag.

Nu is het de naam van het project waarvoor Jan zich met hart en ziel inzet. Zoals een mus met weinig tevreden is, zo gaat het ook met mensen. Welkom zijn is het begin van een traject om uit niemandsland te kunnen vluchten en naar mensenland op weg te gaan.

Het beeld van de mussen is gekozen omdat het gewone, alledaagse vogeltjes zijn, maar bijzonder in hun eenvoud. Ze leven in vrolijke zwermen, dicht bij elkaar en dicht bij de mensen onder dakpannen en in de struiken. Kwetsbare mensen hebben ook behoefte aan onderdak en aandacht, alleen in niemandsland is dit niet mogelijk.

Het is een proces en soms een lange weg. Jan wil met vrijwilligers mensen in een kwetsbare positie met raad en daad terzijde staan. Hier ligt echt een rol voor de kerk in het algemeen en voor de diaconie in het bijzonder. Een goed voorbeeld is het aanbod van kerken om vluchtelingen onderdak te geven. De taferelen in Ter Apel – waar mensen in de buitenlucht moeten slapen – is een appel op onze naastenliefde. Zij komen op onze weg en – zoals de Joodse filosoof Levinas stelt – wij kunnen niet om hen heen; wegkijken kan niet meer. Actie is geboden. Mensen willen worden gezien en kijken ons aan. Dit kan ons niet onberoerd houden. Natuurlijk erkent Jan dat het veel geduld, tijd en energie vraagt om met de weerbarstige materie om te gaan. Maar het resultaat is er ook. Een organisatie als Exodus bijvoorbeeld biedt ex-gedetineerden hulp en bijstand. Zij moeten na hun detentie weer in plek in de maatschappij heroveren en dreigen te worden verbannen naar niemandsland. In het Exodusprogramma met steun van de kerken hebben velen een nieuw leven opgebouwd.

Hulpverlening

Jan merkt op, dat hij in zijn leven met veel hulpverleners contact heeft gehad. Zij zijn echt bereid om anderen te helpen. Toch is het zeker in de afgelopen jaren anders geworden. Wij zijn steeds meer gaan leven in een land van budgetten, regels en bureaucratische structuren. De hulp aan de ander komt hierdoor in de knel. Dit is juist een probleem.

Je zou echt de ‘menselijke maat’ als richtlijn moeten hanteren. Wat hebben mensen nodig die op weg zijn naar het mensenland? De kerken in het algemeen en pastores in het bijzonder zullen ook oog moeten hebben voor barrières en belemmeringen.

Jan heeft in zijn pastorale praktijk veel mensen ontmoet en geprobeerd naar mensenland te begeleiden. Uiteindelijk moeten de mensen het zelf doen, maar als dit niet lukt, moet er hulp worden gegeven. Het is in de praktijk een aanvullende voorziening.

Het boek ‘Mensenland als horizon’ is bedoeld voor iedereen die op enige wijze betrokken is bij de mens, die in wezen er niet in slaagt in mensenland zijn of haar plek te vinden.

Tot besluit

Jan Eerbeek blijft optimistisch over de toekomst, maar daar is wel voor nodig dat zeker de kerk de ogen en oren openhoudt en maatschappelijk betrokken is. Hij blijft zich inzetten om de kwetsbare mens te helpen, ook al is dit soms op onconventionele wijze.

Aan het eind van het boek heeft Jan een tekening van een aquarel opgenomen. De afbeelding is de terugkomst van de verloren mens (zoon of dochter): een mens die weer een thuis krijgt. Het contact is hersteld en er is weer verbinding. Daar gaat het uiteindelijk om!

Christiaan Scheen

De gedachtenis van zielen, heiligen en getuigen

‘Zend uw scheppende Geest en maak ons tot lichaam van Christus, verbonden met Hem en elkaar als een volk van getuigen, een levende tegenspraak tegen alles op aarde wat moedeloos maakt en wanhopig, verbonden met allen die wij voor uw aangezicht gedenken..., met allen die ons zijn voorgedaan, met wie ons lief waren en die we moesten verliezen..., met de heiligen van naam en de ontelbare vergetenen, heel uw mensenvolk, genodigd aan uw maaltijd.’

(Uit een Tafelgebed van Wim van der Zee)

Allerzielen

Bij het Avondmaal komen in het dankgebed allen voorbij die ons zijn voorgedaan; een indrukwekkend gebed. We worden eraan herinnerd dat we leven in verbondenheid over grenzen heen.

Op 6 november zullen we in de dienst de namen noemen van de mensen die in het afgelopen jaar zijn overleden. Wij zijn met hen verbonden in het ‘lichaam van Christus’. Het zijn mooie beelden: samen zingen we de lofzang voor Gods aangezicht en allemaal zijn we uitgenodigd voor de maaltijd van de Heer: wij aan deze kant van de dood en onze geliefden aan de andere kant.

Nabijheid ervaren

Het blad ‘Kerk in Den Haag’ besteedt dit jaar speciaal aandacht aan de vraag of mensen wel eens iets hebben ervaren van hun overleden dierbaren. Het antwoord van sommige gemeenteleden is: ‘Ja!’ Nu er buiten de kerk zoveel aandacht is voor dergelijke spirituele ervaringen, is het goed dat wij ook in de kerk hier aandacht aan besteden.

Heiligen en getuigen

In de Bijbel wordt er gesproken over ‘heiligen’. Aan de ene kant worden daarmee álle gelovigen bedoeld, aan de andere kant gaat het om de ‘heiligen van naam’. Dat zijn de mensen die tijdens hun leven een voorbeeld zijn geweest voor anderen. Zij verdienen het om in de herinnering te blijven van velen en navolging te krijgen.

De protestanten zijn wat soberder in het gedenken van de heiligen dan de rooms-katholieken. Ze hebben gezegd: ‘Solus Christus’. Dat was nadat de rooms-katholieken het in de Middeleeuwen ál te bont hadden gemaakt met het aanwijzen van heiligen die eigenlijk machthebbers waren. Vele verhalen van de discipelen en andere getuigen zijn daarmee voor ons verloren gegaan. Toch spreken verhalen wel tot de verbeelding...

Niek Schuman heeft daarom een poging gedaan om een ‘nieuwe getuigenkalender’ op te stellen, als alternatief voor de rooms-katholieke heiligenkalender. Hij maakte een kalender met mensen van wie het de moeite waard is om hen te blijven gedenken: Martin Luther King, Anne Frank, Gandhi, Maria Magdalena, Dietrich Bonhoeffer, enzovoorts. Allemaal mensen die tijdens hun leven ‘een levende tegenspraak vormden tegen wat moedeloos maakt en wanhopig’.

Een Ierse heilige: Sint-Brigid

In het septembernummer van Samenklank schreef ik over Ierland en over de Ierse heiligen uit de vijfde en zesde eeuw. Hun namen zijn bewaard gebleven en de verhalen over hun levens vertel ik ter inspiratie. In de vorige Samenklank schreef ik over Sint-Patrick, nu kort over Sint-Brigid.

Sint-Brigid leefde op het scharnierpunt tussen de Keltische en de christelijke tijd. Bijzonder aan het Ierse

christendom is dat het niet met geweld is opgelegd. Op harmonieuze wijze zijn oude gebruiken en feestdagen opgenomen in het christendom. Zo vereerden de Kelten op 1 februari de moedergodin Bríg en werd later 1 februari de feestdag van de heilige Brigid.

In haar heiligenleven wordt vermeld dat Brigid werd geboren rond 453. Haar vader was een Keltisch stamhoofd die de natuurgoden vereerde en haar moeder was een Schotse slavin die tot het christendom was bekeerd.

Op jonge leeftijd had Brigid al oog voor mensen in moeilijkheden. Zo gaf ze haar moeders hele melk- en botervoorraad weg aan de armen – de hemel vulde de voorraad weer aan. Ook deelde ze uit van haar vaders voorraden: tot zijn woede gaf ze zelfs zijn prachtig versierde zwaard weg aan een zwerver...

Rond 470 bouwde Brigid een kloostercel en een kleine houten kerk onder een eikenboom, op land dat haar werd geschonken door de koning. Brigid stond bekend om haar intelligentie en wijsheid. Zowel bisschoppen als stamhoofden kwamen haar om raad vragen bij het oplossen van politieke geschillen.

Mooi is het verhaal van het eeuwige vuur. Brigid en haar nonnen hielden een ritueel vuur brandend. De haard werd in die tijd gezien als bron van warmte, licht en leven; als plek van maaltijd en gastvrijheid; het kloppend hart van het huis. Misschien was het eeuwige vuur een Keltisch ritueel, maar Brigid heeft het omarmd als het licht van Christus.

Ierse zegenbede

In het Keltische christendom is het aardse sterk verbonden met de hogere machten. Zoals bijvoorbeeld in deze oude zegenbede over het haardvuur. De nabijheid van de heiligen wordt hierin benoemd, nog sterker dan bij ons tijdens het Avondmaal.

*Ik zal het haardvuur doen opvlammen
zoals Maria zou doen.
Omgeven door Bride (= St. Brigid) en Maria
is het vuur, en de vloer,
en het hele gezin.*

*Wie zijn daar op de kale vloer?
Johannes en Petrus en Paulus.
Wie zijn daar naast mijn bed?
De liefvallige Bride en haar Voedsterling.*

*Wie zijn dat die waken over mijn slaap?
De schone Maria vol liefde en haar Lam.
Wie is dat dicht bij mij?
De Koning der zon, Hij is het zelf.*

*Wie is dat vlak achter mijn hoofd?
De Zoon van het Leven zonder begin, zonder tijd.*

ds. Wietske Verkuy!

Een kerkelijke gemeente draait op haar leden!

In gesprek met de nieuwe ouderling Robbert den Hartog, die op 24 juli in de Shalomkerk is bevestigd. Robbert is de partner van André Vlaanderen, onze koster, en beiden zijn vanaf januari zeer actief in onze gemeente.

Even voorstellen

‘Ik ben werkzaam als bouwkundig projectmanager en adviseur huisvesting in het maatschappelijk vastgoed. Een afwisselende baan met veel ruimte om vanuit huis te werken. Voor Den Haag woonden wij in Dordrecht, waar ik ouderling was van de Grote Kerk Gemeente, lid van het moderamen van de kerkenraad en lid van de Algemene Kerkenraad. In deze functies heb ik behoorlijk wat werk in kerkelijk verband uit mogen voeren. Ook ben ik op projectbasis betrokken geweest bij de oprichting van het project Kerk in de Stad, dat op een laagdrempelige wijze midden in het stadscentrum plaats biedt aan een Stadsklooster. Hierbij wordt, mede ingegeven door de coronaperiode, op de woensdagmorgen aan bezoekers ruimte geboden voor stilte en bezinning. Ik heb al dat werk met heel veel vreugde en voldoening gedaan en vond het mooi om mij op die manier in te kunnen zetten voor de kerkelijke gemeente. Kortom, ik ben graag bezig met nevenactiviteiten naast mijn werk, niet alleen met kerkelijke functies maar bijvoorbeeld ook met bestuursfuncties binnen een Vereniging van Eigenaren.’

Motivatie

‘Ik zie het als mijn verantwoordelijkheid om een steentje te kunnen bijdragen aan de kerk, als een roeping. Met elkaar ben je immers gemeente; dat vraagt om een gezamenlijke inspanning. In combinatie met mijn ervaringen in het kerkelijk leven in Dordrecht heb ik volmondig “ja” gezegd toen ik gevraagd werd mij in te zetten voor de Shalomkerk.’

Verschil tussen beide gemeentes

‘De Shalomkerkgemeente en de gemeente in Dordrecht verschillen zeker op diverse vlakken behoorlijk van elkaar. Maar waar het uiteindelijk om gaat, is dat je als ambtsdrager de gemeente dient; in welke vorm of omstandigheid is dan minder van belang. Het is fijn om je daarvoor in te zetten, omdat de kerk mij aan het hart gaat. Het werk dat ik er nu bij doe in de beroepingscommissie past ook bij mij. Ik vind het enerzijds van belang dat processen goed en zorgvuldig verlopen, maar minstens zo belangrijk om daar inhoudelijk aan bij te dragen.’

Toekomst

‘Het is goed en nodig om over de toekomst na te denken. Waarbij je je kunt afvragen hoe ver de toekomst nog weg is. Hoe staan we ervoor als (vergrijpsde) gemeente? En welke kant gaan we op? Essentiële vragen voor een locatie als deze en Zuidwest als geheel.’

Ben Damen